

Dijital Çağda Dezenformasyonla Mücadele: Sorunlar, Stratejiler ve Teknolojik Yaklaşımlar

→ Ayşegül Elif ÇAYCI*

Dijital çağda yaşadığımız bu dönem, bilgiye erişimi her zamankinden daha kolay hale getirmiş olsa da aynı zamanda yanlış bilginin, yani dezenformasyonun yayılmasını da olağanüstü bir hızla artırmıştır. Dezenformasyon, bireylerin ve toplumların doğru kararlar almasını engelleyerek hem ulusal hem de uluslararası düzeyde karmaşa ve güvensizliğe yol açan kritik bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Her ne kadar dezenformasyon yeni bir olgu olmasa da, günümüzde geçmişten çok daha büyük bir tehdit haline gelmiştir.

Bu tehdidin artmasının nedenlerini iki temel gelişmede aramak mümkündür. Birincisi, herkesin içerik üretebildiği ve yayınlayabildiği bir mecra olarak sosyal medya platformlarının yükselişidir. Bu platformlar, dünya genelinde geniş kitleler için birincil bilgi kaynağı haline gelmiş, ancak aynı zamanda doğru ve yanlış bilgi arasındaki sınırları bulanıklaştırmıştır. İkincisi, sosyal medyanın yükselişiyle birlikte geleneksel medyanın bilgi üzerindeki tekelinin sarsılmasıdır. Geleneksel medyanın bu meydan okumayla karşı karşıya kalması, dezenformasyonun etkilerini daha da artırmıştır.

Bu iki gelişmenin bir araya gelmesi, dezenformasyonu geçmişe kıyasla çok daha büyük bir sorun haline getirmiş ve bu meseleye yönelik yeni stratejiler geliştirilmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. Dezenformasyon konusunun işlendiği bu sayıda, dezenformasyonun etkileri ve bu sorunla başa çıkma yolları farklı boyutlarıyla ele alınmaktadır. Yoğun bir editoryal hazırlık ve titizlikle yürütülen hakem değerlendirme süreci sonucunda, her biri alanında özgün katkılar sunan 10 makale, alanla ilgili farklı perspektifler ve analizler içeren 3 değerlendirme yazısı ile derinlemesine bir bakış açısı sunan 1 röportaj yayımlanmıştır. Bu içeriklerin her biri, bilimsel niteliklerin korunması ve akademik standartların en üst seviyede karşılanması hedefiyle özenle hazırlanmıştır.

*Doç. Dr. İstanbul Ticaret Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve İletişim Bölümü, aekaragulle@ticaret.edu.tr

“Avrupa Birliği’nin Dezenformasyonla Mücadele Stratejisi (2018-2024)” başlıklı makale, AB’nin dezenformasyona karşı geliştirdiği çok boyutlu politikaları ele almaktadır. Sosyal medya platformlarının düzenlenmesinden medya okuryazarlığı projelerine kadar uzanan geniş bir stratejik çerçeve sunulan çalışmada, uluslararası iş birliklerinin bu sürece katkısı da detaylı bir şekilde incelenmektedir. Makale, pandemi ve uluslararası krizler gibi kritik dönemlerde dezenformasyonun etkilerini en aza indirme çabalarına ışık tutarak güncel ve kapsamlı bir analiz sunmaktadır.

“Siyasal İletişimde Yapay Zekâ Etkisi ve Deepfake (Derin Sahte) Dezenformasyonu: 2024 ABD Başkanlık Seçimleri Örneği” başlıklı makale, yapay zekâ teknolojilerinin siyasal iletişim üzerindeki etkilerini ele almaktadır. 2024 ABD başkanlık seçim sürecinde derin sahte teknolojisinin dezenformasyon aracı olarak kullanımını inceleyen çalışmada, manipüle edilmiş ses ve görüntülerin, siyasetçi ve ünlü figürlerin imajlarını hedef olarak dezenformasyon oluşturma amaçlı kullanıldığına dikkat çekilmektedir. Makale, siyasal iletişimdeki yapay zekâ temelli tehditlere dair güncel ve önemli bir tartışma sunmaktadır.

“Dezenformasyonun Dijitalleşmesi: Hasbara Çerçevesinde İsrail’in Washing Stratejisi” başlıklı makale, İsrail kaynaklı dezenformasyon içeriklerinin nasıl üretildiğini ve yayıldığını incelemektedir. Çalışma, İsrail’in dezenformasyon içeren haberlerle gerçeği manipüle etmek ve kendisini aklamak amacıyla hangi stratejileri kullandığı ortaya koymaktadır. Ayrıca dijitalleşen dezenformasyonun nasıl bir stratejiyle şekillendiği ve medya aracılığıyla nasıl yayılmaya devam ettiği detaylı bir şekilde ele alınmaktadır.

“Türkiye’de Yapay Zekânın Dezenformasyon Karnesi: Yapay Zekâ ile Üretilen Dezenformasyona İlişkin Doğruluk Kontrollerinin İçerik Analizi” başlıklı makalede, yanlış bilginin uygarlığın başlangıcından beri var olduğu belirtilmekte ancak yapay zekâ teknolojilerinin bu sorunu daha da derinleştirdiği ifade edilmektedir. Çalışma, yapay zekâ araçlarının doğru bilgidan ayırt edilmesi güç sahte görüntüler ve haberler yaratmayı nasıl kolaylaştırdığını incelemektedir. Ayrıca, doğruluk kontrolü platformlarının bu içerikleri tespit etme süreçlerini ele alarak, yapay zekâ teknolojisinin dezenformatif içerik üretme ve yayma kapasitesine dair önemli riskler taşıdığına dikkat çekmektedir.

“Sağlık İletişiminde Dezenformasyonun Rolü: Maymun Çiçeği Hastalığı Örneği” başlıklı makale, gelişen teknolojiyle birlikte dezenformasyonun sağlık alanındaki yansımalarını ele almaktadır. Çalışma, maymun çiçeği hastalığı örneği üzerinden sağlık iletişimde dezenformasyonun etkilerini incelemektedir. Sosyal medyada paylaşılan yanlış bilgilerin doğruluk kontrolü mekanizmalarıyla nasıl analiz edildiğini ve dezenformasyonun halk sağlığı üzerindeki etkilerini tartışarak kapsamlı bir değerlendirme sunmaktadır.

“Sosyal Medya ve Dezenformasyon: İsrail’in Gazze Saldırıları Örneği” başlıklı makale, İsrail-Filistin çatışması bağlamında sosyal medyada yayılan dezenformatif içerikleri ele almaktadır. Çalışma, İsrail’in 7 Ekim 2023’te başlayan Aksa Tufanı Operasyonu sonrası İsrail’in sosyal medyada yayılan yanlış ve manipüle edilmiş içeriklerini analiz etmektedir. Araştırma, özellikle X platformunda dolaşıma giren bu içeriklerin İsrail’in meşruiyetini koruma stratejilerine nasıl hizmet ettiğini göstermektedir. Dezenformasyonun kamu algısını yönlendirme ve çatışmalarda bir propaganda aracı olarak kullanımına dair önemli bulgular sunmaktadır.

“Yapay Zekâ ve Dezenformasyon: OpenAI Raporu Doğrultusunda Küresel Dezenformasyon Kampanyalarının Analizi” başlıklı makale, dezenformasyonun dijital ortamda genişleyen yapısını ve yapay zekâ teknolojilerinin bu süreçteki etkisini ele almaktadır. Çalışma, yapay zekâ teknolojilerinin dezenformasyon kampanyalarındaki rolünü inceleyerek dijital ortamda ortaya çıkan yeni tehditleri anlamayı hedeflemektedir.

“Etik ve Dezenformasyon Yönüyle Bir Sağlık Haberinin Söylem Analizi” başlıklı makale, sağlık haberlerinin dijital ortamda nasıl dezenformasyon ve etik ihlalleri içerebileceğini ele almaktadır. Dezenformasyonun çeşitli alanlardaki etkileri ve özellikle sağlık iletişimindeki sonuçları net bir şekilde ortaya konmaktadır.

“Dezenformasyonun Önlenmesine Yönelik Blok Zinciri Teknolojisinin Kullanımı” başlıklı makale, blok zinciri teknolojisinin dezenformasyonun tespiti ve önlenmesindeki yenilikçi rolünü ele almaktadır. Merkeziyetsizlik ve şeffaflık gibi özelliklere sahip olan bu teknolojinin, dijital kimlik, dağıtık defter teknolojisi ve akıllı sözleşmeler aracılığıyla sahte haberlerin yayılımını engelleme potansiyeline dikkat çekilmektedir. Çalışma, gazetecilik ve iletişim alanlarına yeni perspektifler kazandıran bu unsurları değerlendirerek, dijital

çağda dezenformasyonla mücadelede teknolojinin sunduğu fırsatları vurgulamaktadır.

“Dijital Çağda Dezenformasyon: X’te Monkeypox Hastalığı” başlıklı makale, maymun çiçeği hastalığı üzerinden X platformunda dezenformasyonun ne şekilde oluşturulduğu ve nasıl yayıldığını ortaya koymaktadır. Bu yönüyle çalışma, dezenformasyon temasının sağlık iletişimindeki etkilerini analiz etmektedir.

Sonuç olarak, bu sayıda ele alınan çalışmalar, dezenformasyonun tarihsel derinliğinden teknolojik boyutlarına kadar çok yönlü bir perspektif sunmaktadır. Hakikati savunmanın giderek zorlaştığı bir çağda, bu akademik katkılar yalnızca sorunları analiz etmekle kalmayıp, aynı zamanda çözüm yollarına ışık tutmayı amaçlamaktadır.

Bu sayıda yer alan analiz/değerlendirme yazıları, dezenformasyonun farklı yönlerini ele alarak hakikate ulaşma mücadelesine katkı sunmaktadır. Doç. Dr. Oğuz Kuş, “Post-Truth Çağında Dezenformasyon ve Doğru Bilgiye Erişim” başlıklı yazısında, post-truth kavramını toplumsal etkileri bağlamında incelerken, yanlış bilgi ve bilgi operasyonlarının günümüz dünyasındaki rolünü derinlemesine analiz etmektedir. Doç. Dr. Yunus Emre Ökmen’in kaleme aldığı “Hakikatin Peşinde: Medyanın Dezenformasyon ile Mücadelesi” ise medya araçlarının dezenformasyonla mücadeledeki önemine vurgu yaparken, doğrulama platformlarının rolünü kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Son olarak, Doç. Dr. Şebnem Özdemir’in “Antik Efsanelerden Üretken Yapay Zekâya: Gerçeklik, Dezenformasyon ve İnsanlık Mücadelesi” başlıklı çalışması, insanlığın tarihsel hakikat arayışını yapay zekâ teknolojilerinin dezenformasyon üretimindeki etkileri üzerinden tartışmaktadır.

Dezenformasyonu çok boyutlu bir şekilde ele alırken, T.C. İletişim Başkanlığı Dezenformasyonla Mücadele Merkezi (DMM) Koordinatörü İdris Kardaş ile gerçekleştirdiğimiz kapsamlı röportaj, önemli bir yere sahip. İdris Kardaş, dezenformasyonun tarihsel köklerinden modern toplumlara kadar etkilerini derinlemesine analiz ederken, DMM’nin bu alandaki kritik çalışmalarını da detaylandırıyor. Dijital çağın getirdiği zorluklara karşı yapay zekâ tabanlı çözümler geliştirme çabalarına değinirken, kriz dönemlerinde dezenformasyonun toplumsal etkilerini çarpıcı örneklerle ortaya koyuyor. Bu röportajın, hem akademik hem de pratik anlamda doğru bilgiye ulaşma mücadelesine ışık tutacağı kanaatindeyim.

Bu sayıda yer alan çalışmaların, dezenformasyonla mücadele konusundaki akademik birikime ve pratik yaklaşımlara anlamlı katkılar sunacağına inanıyorum. Umuyorum ki, bu sayı, okurlara dezenformasyonu tespit, analiz ve mücadele etme konusunda ilham kaynağı olur. Dezenformasyon sayısının yayın sürecine destek veren TRT yönetimine ve editoryal süreci özveriyle yürüten dergi ekibine teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, bu sayıya bilimsel bir derinlik ve içerik zenginliği katan kıymetli yazarlarımıza da emekleri ve değerli katkıları için teşekkür ederim.

Keyifli okumalar dileğiyle...